

**Grad Novi Pazar
Skupština grada
Odbornička grupa SDA Sandžaka
Novi Pazar
14. novembar 2021. godine**

**P R E D S J E D N I K U
SKUPŠTINE GRADA NOVOG PAZARA**

Na osnovu člana 44. stav 1. i člana 149. Statuta grada Novog Pazara („Službeni list grada Novog Pazara“, broj 6/19), člana 44. stav 1. i člana 138. stav 1. Poslovnika Skupštine grada Novog Pazara („Službeni list grada Novog Pazara“, broj 6/19) podnosimo **PRIJEDLOG ODLUKE O PRIHVATANJU PETICIJE GRAĐANA NOVOG PAZARA ZA REALIZACIJU PROJEKTA „STOMATOLOŠKA ORDINACIJA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM“**, sa prijedlogom da se, shodno članu 109. Poslovnika Skupštine grada Novog Pazara, uvrsti u dnevni red i donese na sjednici Skupštine grada koja će se održati 15. novembra 2021. godine.

**Predsjednik odborničke grupe
Ahmedin Škrijelj**

PRIJEDLOG

Na osnovu člana 20. stav 1, tačka 4) i 5) u vezi sa članom 28. stav 1, člana 32. stav 1. tačka 20) i člana 46. stav 1, tačka 2) Zakona o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik RS“, broj 129/2007, 83/2014 – dr. zakon, 101/2016 – dr. zakon i 47/2018), člana 15. stav 1, tačka 12) i 19), člana 66. stav 1, tačka 2) i člana 147. Statuta grada Novog Pazara, („Službeni list grada Novog Pazara“, broj 6/19), i člana 137. Poslovnika Skupštine grada Novog Pazara („Službeni list grada Novog Pazara“, broj 6/19), Skupština grada Novog Pazara na sjednici održanoj 15. novembra 2021. godine, donosi

O D L U K U **o prihvatanju peticije građana Novog Pazara za realizaciju projekta** **„Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom“**

Član 1.

Skupština grada Novog Pazara prihvata peticiju potpisani od strane 4700 građana Novog Pazara za realizaciju projekta "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom", koji je dostavljen uz peticiju građana i sastavio je dio ove odluke.

Član 2.

Skupština grada Novog Pazara obavezuje Gradonačelnika i Gradske vijeće da realizuju projekat "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom".

Član 3.

Gradonačelnik i Gradske vijeće grada Novog Pazara preduzeće sve potrebne radnje i osigurati finansijske, tehničke, prostorne, kadrovske i druge potrebe uslove, radi obezbjeđivanja adekvatnog stomatološkog zbrinjavanja lica sa invaliditetom na teritoriji grada Novog Pazara.

Finansijska sredstva potrebna za izvršenje ove odluke obezbijediće se iz budžeta Grada Novog Pazara.

Član 4.

Zadužuje se Gradsko vijeće da Skupštini grada podnese izvještaj o sprovedenim aktivnostima, utrošenim sredstvima i obezbijeđenim kadrovskim, prostornim, tehničkim i drugim uslovima.

Član 5.

Ovu odluku objaviti u „Službenom listu grada Novog Pazara“.

SKUPŠTINA GRADA NOVOG PAZARA

Broj:

U Novom Pazaru, _____. _____. 2021. godine

PREDSJEDNIK

Dr. Anela Šemsović

O B R A Z L O Ž E N J E:

Pravni osnov za donošenje odluke:

Pravni osnov za donošenje ove odluke je sadržan je u:

- članu 20. stav 1, tačka 4) i 5) u vezi sa članom 28. stav 1, Zakona o lokalnoj samoupravi;
- članu 32. stav 1. tačka 20) Zakona o lokalnoj samoupravi;
- članu 46. stav 1, tačka 2) Zakona o lokalnoj samoupravi;
- članu 15. stav 1, tačka 12) i 19) Statuta grada Novog Pazara;
- člana 66. Statuta grada Novog Pazara;
- članu 147. Statuta grada Novog Pazara;
- članu 137. Poslovnika Skupštine grada Novog Pazara.

Razlozi za donošenje odluke:

Stomatološke intervencije kod lica sa posebnim potrebama zahtjevaju posebne kadrovske, prostorne i tehničke uslove, te prethodno sprovođenje raznih analiza oko zdravstvenog stanja takvih pacijenata.

U zdravstvenim ustanovama u Gradu Novom Pazaru, trenutno, kao ni u okolnim opštinama i gradovima nije moguće obaviti stomatološke intervencije na licima sa posebnim potrebama, pa se takva lica upućuju u Beograd, na kliniku Stomatološkog fakulteta, gdje trenutno jedino postoje adekvatni uslovi za zabrinjavanje takvih pacijenata.

S obzirom na to da se pomenute intervencije obavljaju isključivo u opštoj anesteziji, mora se uzeti u obzir da, u tom slučaju, postoje i dodatni troškovi analiza koje moraju biti urađene, prije nego neko bude podvrgnut operaciji. Tu spadaju analize krvi i skupi testovi na sve zarazne bolesti, ali i troškovi prijevoza i smještaja u Beogradu. Takođe, lice koje mora biti podvrgnuto totalnoj anesteziji ne smije, u trenutku opijanja, imati bilo kakav virus, niti prehladu što, tom trenutku, može biti razlog, za odlaganje intervencije,

bez obzira na trenutno zdravstveno stanje pacijenta i činjenicu da je izložen troškovima dolaska i smještaja u Beogradu.

Odbornički klub SDA Sandžaka je u više navrata predlagao da Skupština grada Novog Pazara donese odluku kojom bi obavezala Grad Novi Pazar da obezbijedi stomatološko zbrinjavanje lica sa invaliditetom na teritoriji Grada Novog Pazara.

Prijedlozi odbornika da se ovo pitanje riješi odbijeni su bez obrazloženja.

Nakon odbijanja skupštinske većine da postupi po prijedlogu odbornika SDA Sandžaka, odbornički klub SDA Sandžaka je izradio projekat "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom" i organizovao potpisivanje peticije, krajem juna i početkom jula mjeseca, i pozvao građane Novog Pazara da svojim potpisima podrže realizaciju ovog važnog projekta. Peticiju je potpisalo 4700 građana Novog Pazara.

Donošenjem ove odluke Grad Novi Pazar pokazuje brigu i pruža institucionalnu podršku ovoj najosjetljivijoj kategoriji građana Novog Pazara.

Društvena odgovornost nalaže da se cjelokupna zajednica mobiliše oko rješavanja ovog problema a institucije lokalne vlasti na ovaj način dokazuju svoju brigu i humanist što ih jedino legitimiše kao sposobne da vode računa o potrebama svojih građana zbog koji postoje i zbog kojih su i osnovane.

Činjenica da je 4700 građana potpisalo peticiju da se projekat "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom" realizuje, dodatno obavezuje lokalnu vlast u Novom Pazaru da bez odlaganja pristupi implementaciji ovog projekta.

Objašnjenje pojedničanih rješenja propisanih ovom odlukom:

Član 1: Ovim članom Skupština grada Novog Pazara prihvata peticiju potpisanoj od strane 4700 građana Novog Pazara za realizaciju projekta "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom".

Član 2: Ovim članom Skupština grada Novog Pazara obavezuje Gradonačelnika i Gradsko vijeće da realizuju projekat "Stomatološka ordinacija za osobe sa invaliditetom".

Član 3: Ovim članom obavezuju se Gradonačelnik i Gradsko vijeće grada Novog Pazara da preduzemu sve potrebne radnje i osiguraju finansijske, tehničke, prostorne, kadrovske i druge potrebe uslove, radi obezbjeđivanja adekvatnog stomatološkog zbrinjavanja lica sa invaliditetom na teritoriji grada Novog Pazara, kao i da će finansijska sredstva potrebna za izvršenje odluke obezbijediti u budžetu Grada Novog Pazara.

Član 4: Ovim članom Gradsko vijeće je zadužemo da Skupštini grada podnese izvještaj o sprovedenim aktivnostima, utrošenim sredstvima i obezbijeđenim kadrovskim, prostornim, tehničkim i drugim uslovima.

Članom 5: Propisana je obaveza objavljivanja u ove odluke u „Službenom listu grada Novog Pazara“

Finansijska sredstva za sprovođenje ove odluke obezbijediće se u budžetu Grada Novog Pazara.

PROJEKAT: STOMATOLOŠKA ORDINACIJA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM

ODBORNIČKI KLUB SDA SANDŽAKA

NAZIV PROJEKTA: **STOMATOLOŠKA ORDINACIJA ZA OSOBE SA INVALIDITETOM**

NOVI PAZAR, JUN 2021

SADRŽAJ	
1. UVOD	4
1.1 Metodologija	4
2. LOCIRANJE PROJEKTNOG ZADATKA	5
2.1 Lokacija	5
2.2 Ciljna grupa	6
2.3 Institucionalni okvir	7
2.4 Zakonska regulativa	10
3. OPIS PROJEKTA	12
4. SOCIJALNA DIMENZIJA ,OPRAVDANOST PROJEKTA	14
5. KORISNICI PROJEKTA	15
6. CILJ PROJEKTA	15
7. REZULTATI I AKTIVNOSTI PROJEKTA	15
8. TRAJANJE I FAZE PROJEKTA	16
9. BUDŽET PROJEKTA	17
10. ZAKLJUČAK	19
11. UČESNICI I PARTNERI PROJEKTA	19

1.UVOD

Stomatološke intervencije kod osoba sa invaliditetom zahtevaju posebne kadrovske, prostorne i tehničke uslove, te sprovodjenje raznih analiza oko zdravstvenog stanja takvih pacijenata. U zdravstvenim ustanovama na teritoriji grada Novog Pazara, trenutno, kao ni u okolnim opštinama nije moguće obaviti stomatološke intervencije na osobama sa invaliditetom, pa se upućuju u Beograd, na kliniku Stomatološkog fakulteta, gde jedino postoje uslovi za zbrinjavanje ovih pacijenata.

Stomatološko zbrinjavanje osoba sa posebnim potrebama se vrši :

- AMBULANTNO – bez ili uz korišćenje lokalne anestezije. Tu spadaju lakši slučajevi, koji su spremni i sposobni za saradnju, bez ili sa vrlo malo nekontrolisanih pokreta.
- HOSPITALIZACIJA - zbog potrebe korišćenje sedacije ili opšte anestezije. Tu svakako spadaju teži slučajevi (pacijenti sa autizmom, teško mentalno retardirani, sa psihozama, sa izraženim nevoljnim pokretima, težim poremećajem ponašanja).

1. Dnevna bolnica (intravenska sedacija)
2. Višednevna hospitalizacija

Pacijenti kod kojih se planira sprovođenje tretmana u dubokoj sedaciji ili opštoj anesteziji moraju biti pažljivo pregledani pre početka bilo kakve procedure. S obzirom na to da se pomenute intervencije obavljaju isključivo u totalnoj anesteziji, prethodno se obavljaju brojne analize koje dosta koštaju, neizostavni su i troškovi prevoza i troškovi smeštaja za porodice, kada se radi o višednevnoj hospitalizaciji. Mnoge porodice nisu u mogućnosti da priušte odlazak i boravak u Beogradu, tako da se intervencije često odlazu i rade kasno, kada zdravlje pacijenta bude ozbiljno ugroženo ili se intervencija radi u privatnim stomatološkim ordinacijama u nehumanim uslovima i često bezuspešno.

Projektom je planirano otvaranje stomatolaške ambulante za stomatolaško zbrinjavanje osoba sa invaliditetom u Novom Pazaru, kako bi im se unapredilo zdravstveno stanje i unapredili uslovi života, a njihovim porodicama olakšalo koliko je to moguće.

1.1 Metodologija

Pristup izrade ovog projekta je usklađen sa opštim pravilima i smernicama za izradu projekata, projektne dokumentacije i smernicama domaćih i inostranih fondova kod kojih se najčešće konkuriše ili aplicira za finansiranje projekata.

Projekat je u skladu sa prioritetnim i strateškim ciljevima koji su definisani u lokalnoj strateškoj dokumentaciji o zaštiti zdravlja, a prije svega sa Akcionim planom za unapredjenje položaja osoba sa invaliditetom u gradu Novom Pazaru za period 2017-2021. godine.

Akcionim planom su definisane četiri prioritetne oblasti:

- 1) Zapošljavanje
- 2) Socijalna zaštita
- 3) Obrazovanje
- 4) Zdravstvena zaštita**

Opšti cilj ovog akcionog plana je unapređenje položaja osoba sa invaliditetom u Novom Pazaru.

Specifični ciljevi ovog akcionog plana su sledeći:

- 1) U oblasti zapošljavanja: povećanje zaposlenosti osoba sa invaliditetom.
- 2) U oblasti socijalne zaštite: unapređenje usluga socijalne zaštite za osoba sa invaliditetom.
- 3) U oblasti obrazovanja, kulture i sporta: povećanje dostupnosti obrazovanja, kulturnih i sportskih sadržaja za decu i mlade sa smetnjama u razvoju odnosno invaliditetom.
- 4) U oblasti zdravstvene zaštite: unapređenje dostupnosti usluga zdravstvene zaštite za osobe sa invaliditetom.**

2. LOCIRANJE PROJEKTNOG ZADATKA

2.1 Lokacija

Projekat će se realizovati na teritoriji grada Novog Pazara. Grad Novi Pazar nalazi se u jugozapadnom delu Srbije, između 20. i 21. stepena istočne geografske dužine i 43. i 44. stepena severne geografske širine, smešten na raskršcu puteva za Crnu Goru, Bosne i Hercegovine i Makedonije, preko Kosova i Metohije.

Teritorija grada prostire se na 742km², podeljen na 99 naselja, odnosno katastarskih opština (1 gradsko i 98 seoskih naselja).

Udaljen je od Beograda 265 km. Najbliža železnica je u Raški, 18 km od Novog Pazara dok je najbliži auto-put u Kragujevcu, 150 km udaljen. Od strateškog značaja je izgradnja auto-puta preko Pešteri koji će od Novog Pazara biti udaljen samo 25 km.

Realizacija projekta, otvaranje stomatološke ambulante za stomatološko zbrinjavanje osoba sa invaliditetom u Novom Pazaru omogućava lako i brzo dostupne usluge stomatološke ordinacije kako osobama sa invaliditetom tako i ostalim građanima iz susednih gradova i opština, Tutin, Sjenica, Raška. Na ovaj način bi se omogućila dostupnost zdravstvenih usuga za oko 300.000 građana. Obzirom da se osobe sa invaliditetom iz cele Srbije upućuju u Beograd na obavljanje stomatoloških intervencija, realizacijom ovog projekta, stvaranjem mogućnosti da se te intervencije obavljaju u Novom Pazaru, znatno će im se olakšati način života i unaprediti njihovo zdravlje, a njihovim porodicama uštedeti novac za detaljne analize koje prethode, prevoz i smeštaj.

2.2 Ciljna grupa

Grad Novi Pazar je jedan od retkih gradova u Srbiji koji se može pohvaliti održavanjem broja stanovnika na veoma visokom nivou. Prema podacima zvaničnih popisa stanovništva, evidentan je porast broja stanovnika, što se može tumačiti intenzivnim demografskim rastom Novog Pazara kao gradskog centra, posebno tokom 80-tih godina prošlog veka.

Između dva popisa, Novi Pazar beleži demografski rast od 16,76% (po popisu, broj stanovnika 2002. je bio 85.996 dok 2011. ima 100.410 stanovnika) i hronološki, takav trend se beleži godinama na nivou grada, što već nije slučaj na nivou okruga i republike. Procenjuje se da grad Novi Pazar sada ima oko 125.000 stanovnika.

Srbija ima oko 22.000 ometene dece do 7 god, a oko 56.000 školske dece. Kod školske dece je mentalno retardiranih 68%, od toga je 70% lako i granično, dece sa cerebralnom paralizom 3-5 na 1000 dece, Epilepsija je prisutna kod 1% populacije, kod 30% obolelih od cerebralne paralize (CP) je pridružena i epilepsija, a čestosu mentalna retardacija, CP i epilepsija udruženi, što veoma otežava stanje. **Očekuje se blagi porast broja ovih pacijenata.**

Ne postoji jedinstvena baza podataka o broju osoba sa invaliditetom za grad Novi Pazar, već svaka institucija i udruženje raspolaže podacima o broju svojih korisnika.

Na evidenciji Centra za socijalni rad je oko 1000 osoba sa invaliditetom. Specijalna bolnica za mišićne i neuromišićne bolesti Novi Pazar na trajnom smeštaju ima 24 osobe iz cele Srbije različitog invaliditeta. U sastavu Specijalne bolnice je vrtić i osnovna škola za decu koje su na trajnom smeštaju i za decu koja su na privremenom lečenju. Društvo za cerebralnu paralizu Novi Pazar broji 112 članova od kojih su 48 deca, osnovnu školu redovno pohađaju 16 članova, srednju školu pohađa 10 članova, fakultet pohađa 6 članova.

Udruženje paraplegičara iz Novog Pazara broji 26 članova, delom smeštenih u Novopazarskoj banji a jedan deo, tačnije 19 u porodicama. Udruženje ima članove koji žive u Tutinu, Raški, a najveći deo živi na teritoriji Novog Pazara i okoline. Svi su korisnici tude nege i pomoći i to je osnovni izvor njihovih primanja.

Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih osoba Novi Pazar na svojoj evidenciji ima 987 lica svih kategorija ometenosti i starosne dobi a usluge dnevnog boravka koristi 60 lica.

Međuopštinska organizacija Savez slepih i slabovidnih broji 181 članova različitih kategorija i procenata oštećenja.

Savez gluvih i nagluvih Novi Pazar broji oko 900 članova sa oštećenim sluhom i govorom.

Međuopštinska organizacija civilnih invalida rata ima 106 članova od kojih je određeni broj slepih lica koji su i civilne žrtve rata.

Udruženje psihologa Novi Pazar broji 136 korisnika psihičkog i fizičkog invaliditeta.

Obzirom da broj stanovnika u Novom Pazaru raste, očekuje se da će rasti i broj stanovnika sa invaliditetom.

2.3 Institucionalni okvir

Službe koje stoje na raspolaganju osobama sa invaliditetom i njihovim porodicama u Novom Pazaru su :

Gradska uprava Grada Novi Pazar – Odeljenje za društvene delatnosti koga čine četiri odseka:

- Odsek za obrazovanje, kulturu i sport,
- Odsek za prosvetnu inspekciju,
- Odsek za društvenu brigu o deci,
- Odsek za socijalnu, boračko-invalidsku i primarnu zdravstvenu zaštitu.

U okviru Odseka za društvenu brigu o deci i Odseka za socijalnu, boračko-invalidsku i primarnu zdravstvenu zaštitu, poslovi koji se tiču podrške osobama sa invaliditetom su mnogobrojni, kao što su:

- Sprovode se uredbe Zakona o finansijskoj podršci porodici koje se odnose na poboljšanje uslova za zadovoljavanja potreba dece i porodice, podršku materijalno ugroženim porodicama, kao i deci sa smetnjama u razvoju,
- Vodi se upravni postupak za priznavanje svojstva lične i porodične vojne invalidnine, prava na mesečno novčano primanje, prava civilnih invalida rada i prava njihovih porodica,
- Stara se o primeni propisa koja se odnose na prava žena i manjinskih grupa, prati i učestvuje u rešavanju problematike lica sa invaliditetom,
- Vodi postupak za utvrđivanje nadoknade za posebnu negu deteta.

Gradska uprava Grada Novog Pazara finansira programske aktivnosti sledećih udruženja: Udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih osoba, Društva za cerebralnu paralizu, Udruženja paraplegičara, Međuopštinske organizacije Saveza slepih Srbije, Saveza gluvih i nagluvih, Međuopštinske organizacije civilnih invalida rata i Udruženja psihologa Novi Pazar.

Centar za socijalni rad omogućava dostupnost usluga socijalne zaštite svima kojima su one potrebne. Pri tome se posebna pažnja obraća na jednu od najugroženijih grupa, kao što su deca sa smetnjama u razvoju. Socijalna i porodično-pravna zaštita ove kategorije dece predstavlja veoma složen, ozbiljan i delikatan posao, a sastoji se u evidentiranju ove dece, razvrstavanju, pružanju materijalne pomoći, tuđe nege, zdravstvenom tretmanu, obezbeđivanju rehabilitacije, smeštaju tih lica u neku od ustanova socijalne zaštite, uključivanje u rad specijalnih škola, ospozobljavanju za određene radne i životne aktivnosti u granicama preostalih mogućnosti, itd. Na kraju 2015.godine na evidenciji Centra za socijalni rad nalazilo se 873 korisnika dodatka za pomoć i negu drugog lica.

Centar za socijalni rad uz finansijsku podršku Grada Novog Pazara realizuje sledeće usluge iz proširenih oblika socijalne zaštite a čiji je cilj da se obezbedi razvoj pristupačnih socijalnih usluga za osjetljive društvene grupe :

- **Pomoć u kući za stara i invalidna lica**, koja ima za cilj da unapredi i održi kvalitet života korisnika, kao i da omogući nezavisnost i aktivno učešće u društvu.Ukupan broj korisnika ove usluge je 85 a od toga je 30 korisnika osoba sa invaliditetom.
- **Pomoć u kući za decu za smetnjama u razvoju** ima za cilj da omogući aktivno učešće u društvu kao i da se olakša i unapredi život korisnika. Na evidenciji je sedam korisnika kojima se usluga pruža.
- **Terapijsko edukativno socijalne usluge** obuhvata različite usluge koje su usmerene na razvoj određenih veština a koje su neophodne za obavljanje svakodnevnih i drugih životnih aktivnosti.

Dom zdravlja u okviru Dečijeg Dispanzera ima formirano Razvojno savetovalište koje je namenjeno svoj deci od rođenja do adolescentnog doba a posebno deci sa rizikom na rođenju i deci sa smetnjama u razvoju. Cilj rada sa decom sa smetnjama u razvoju jeste postizanje optimuma funkcionisanja u okviru datih genetskih mogućnosti deteta. Ranom intervencijom mogu se ublažiti ili prevazići smetnje, unaprediti razvoj i poboljšati život deteta i porodice u celini.

Specijalna bolnica za mišićne i neuromišićne bolesti u Novom Pazaru ima trajno smeštene pacijente kojima pruža fizikalno lečenje, tretmane i rehabilitaciju a pored toga u okviru nje se i odvija proces obrazovanja dece i to u vrtiću i školi. Specijalna bolnica ima dobru saradnju sa osnovnim školama i udruženjima koja pružaju pomoć ometenim osobama.

Predškolska ustanova „Mladost“ ima poseban program za rad sa decom sa smetnjama u razvoju. Rad sa decom sa smetnjama u razvoju u predškolskoj ustanovi „Mladost“ u školskoj 2016/2017 godini realizovaće se kroz inkluziju i integraciju.

Integracija dece sa smetnjama u razvoju se ostvaruje u razvojnim grupama u objektu dečijeg vrtića „Naše dete“ gde trenutno ima 4 dece u jednoj razvojnoj grupi. Ova deca deo vremena takođe provode i u redovnim grupama vrtića, po prethodno utvrđenom rasporedu i u saradnji vaspitača i defektologa.

Rad sa decom sa lakšim smetnjama u razvoju ili invaliditetom, u redovnoj grupi, obavlja se u okviru inkluzije. Ukupno 18 dece je uključeno u ovaj rad u četiri objekta vrtića PU „Mladost“ .

Specijalna odeljenja za rad sa decom ometenom u razvoju postoje u sledećim školama:

- 1) **Osnovna škola „Desanka Maksimović“** – U ovoj školi postoji šest odeljenja od kojih su dva kombinovana a ukupno ima 36 dece. Rad sa ovom decom obavlja šest defektologa, jedan logoped, jedan nastavnik fizičkog vaspitanja i jedan nastavnik likovne kulture.
- 2) **Osnovna škola „ Jovan Jovanović“ Zmaj** – U ovoj školi postoji specijalno odeljenje gluvih i nagluvih koje pohađa pet učenika i to u kombinovanom odeljenju. U rad sa ovom decom su uključena dva defektologa, jedan logoped i predmetni nastavnici .
- 3) **Škola za dizajn tekstila i kože** – U ovoj školi ima tri odeljenja dece sa teškoćama u razvoju, sa ukupno 18 učenika. Sa njima rade jedan defektolog-oligofrenolog, dva nastavnika praktične nastavne i jedan nastavnik fizičkog vaspitanja koji su sposobljeni za rad sa učenicima sa smetnjama u razvoju na Defektološkom fakultetu. U cilju obezbeđivanja adekvatnih uslova realizovan je projekat uz pomoć turske razvojne agencije “Tika” koji obuhvata opremanje specijalizovane učionice za rad sa ovim učenicima. Deca su učestovala na nekoliko izložbenih manifestacija koje organizuje Grad Novi Pazar i na školskim izložbama.

Udruženje za pomoć mentalno nedovoljno razvijenih osoba je socijalno-humanitarna nevladina organizacija, koja na svojoj evidenciji ima lica svih kategorija ometenosti i starosne dobi a veliki broj lica koristi usluge dnevnog boravka. Svrha usluge **Dnevni boravak** sastoji se u unapređivanju kvaliteta života korisnika u vlastitoj socijalnoj sredini kroz održanje i razvijanje socijalnih, psiholoških i fizičkih funkcija i veština kako bi se u što većoj meri osposobili za samostalan život. Kroz uslugu Dnevnog boravka korisnici u organizovanom okruženju i uz potreban nadzor zadovoljavaju razvojne potrebe stiču i razvijaju životne veštine, ličnu i društvenu odgovornost radi razvoja samostalnosti, socijalnih, saznajnih i drugih važnih funkcija. Uslugom Dnevnog boravka realizuje se pozitivno i konstruktivno iskustvo boravka izvan porodice, a članovima porodice slobodno vreme za bavljenje radnim i drugim aktivnostima. Usluga Dnevnog boravka se realizuje kroz osmišljene programe u planiranim i ograničenim vremenskim periodima.

Usluga Predah porodice za decu, mlade i odrasle sa smetnjama u razvoju razvija se kao nova usluga socijalne zaštite koja podrazumeva povremeno, kratkoročno odvajanje dece sa smetnjama u razvoju od roditelja, u cilju osamostaljivanja i socijalizacije dece, a pre svega je namenjena roditeljima – pruža im mogućnost odmora od svakodnevne brige o detetu, kao i priliku za obavljanje različitih porodičnih i profesionalnih obaveza. Ovu uslugu finansira Grad Novi Pazar iz sredstava namenskog transfera za razvijanje usluga socijalne zaštite.

Društvo za cerebralnu paralizu Novi Pazarje nevladino i neprofitno udruženje, osnovano na neodređeno vreme radi ostvarivanja ciljeva u oblasti socijalno humanitarno invalidske zaštite osoba sa invaliditetom, posebno osoba sa cerebralnom i dečjom paralizom.

Ciljevi duštvusu: unapređivanje svih vidova invalidske zaštite osoba sa invaliditetom posebno u domenu zdravstvene, socijalne i pravne zaštite, obrazovanja, zapošljavanja i kulture, edukacija građana o potreba-ma i mogućnostima osoba sa invaliditetom, a posebno osoba sa cerebralnom i dečjom paralizom i rad na podizanju nivoa svesti svih građana o pitanjima osoba sa invaliditetom.

Udruženje paraplegičara iz Novog Pazara je humanitarna organizacija koja okuplja osobe sa povredom kičmene moždine pa su stoga direktno vezana za invalidska kolica. Udruženje je osnovano 1998. godine i od osnivanja je član Saveza Republike Srbije. Ciljevi organizacije su okupljanje osoba sa paraplegijom, pružanje organizovane pomoći, sveobuhvatna zaštita članova i njihovih porodica, pokretanje i učestvovanje u svim akcijama koje su usmerene na pomoć osobama sa paraplegijom. Osnovni zadatak udruženja je da integriše osobe sa ovom dijagnozom radi ostvarivanja prava koja im zakonski pripadaju.

Međuopštinska organizacija Savez slepih Srbije Novi Pazar je socijalno-humanitarna organizacija koja postoji od 1956. Godine i okuplja slepa i slabovidna lica radi ostvarenja njihovih zajedničkih interesa i potreba. Organizacija podstiče i koordinira aktivnost članova na ostvarivanju zajedničkih ciljeva i zadatka a uskladu sa Statutom, planom i programom.

Savez gluvih i nagluvih NoviPazar je socijalno humanitarna organizacija koja postoji i radi od 1952. godine. Savez prvenstveno radi na unapređenju položaja osoba sa oštećenjem sluha i govorom u pogledu njihovog evidentiranja, školovanja, zapošljavanja, nabavke slušnih aparata, ostvarivanja zakonskih prava iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, učenja gestovnog govora, obezbeđivanja učešća u kulturno-sportskim manifestacijama, itd. Pri Savezu postoji i radi prevodilački servis koji podrazumeva besplatne usluge svim licima.

Međuopštinska organizacija civilnih invalida rata ima u svom članstvu i određeni broj starijih slepih lica koji su i civilne žrtve rata, tako da za njih važe i one usluge koje važe za slepa lica.

Udruženje psihologa Novi Pazar je nevladino i neprofitno udruženje, osnovano na neodređeno vreme radi ostvarivanja profesionalnog i društvenog organizovanja fizičkih i pravnih lica koja se bave psihološkom delatnošću, u cilju promovisanja psihologije, unapređenja i zaštite psihološke nauke i profesionalnog stvaralaštva.

Udruženje za pomoć osobama sa autizmom NoviPazar je humanitarno, nedobitno i nevladino udruženje koje je osnovano 2015. Godine radi unapređenja položaja osobama sa autizmom i njihovih porodica, kao i zaštite ljudskih prava osoba sa autizmom na teritoriji grada Novog Pazara.

2.4 Zakonska regulativa

Osobe sa invaliditetom su različito tretirane u različitim društвima kroz vreme. Ono što je sigurno je da taj tretman nikada nije bio isti kao prema osoba bez invaliditeta. Oni imaju ograničene mogućnosti da se njihovo mišljenje čuje, što je doprinelo da situacija u kojoj se nalaze postane skrivena kriza ljudskih prava. Eksperti za različite vrste invaliditeta i zdravlja svakako naglašavaju da se stepen smetnji mnogo razlikuje između osoba i da zato mora da se izbegne generalizacija. Pristup mora da bude strogo individualizovan. Položaj osoba sa invaliditetom u Srbiji je još uvek jako loš. Iako su osobe sa invaliditetom poslednjih godina postale „vidljivije“ u društvу i neki pozitivni pomaci su napravljeni u pravcu poboljšanja njihovog sveopшteg položaja, to je još uvek daleko od zadovoljavajućeg ili jednakog položaja sa osobama koje nemaju invaliditet. Ustav Republike Srbije propisuje da će opшteprihvaćena pravila međunarodnog prava i ratifikovani međunarodni sporazumi činiti sastavni deo pravnog sistema u Republici Srbiji i da će biti direktno primenjivani. (član 16. stav 2. Ustava). Vlast u Srbiji je zasnovana na poštovanju ljudskih prava i socijalne pravde, principima demokratskog društва, ljudskih i manjinskih prava i sloboda i poštovanja evropskih principa i vrednosti. (član 1. Ustava).

Nadalje Ustav zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju po bilo kom osnovu uključujući mentalne ili fizičke poteškoće (član 21. Ustava). U maju 2009.godine Srbija je ratifikovala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, čime se obavezala da usaglasi domaće zakonodavstvo sa odredbama Konvencije, kao i da poštuje i ispunjava njene odredbe. Osnovni principi, odnosno, opšta načela koja se proklamovana u Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom predstavljaju smernice državama kako da tumače i kako da primenjuju konvenciju. To su:

- Poštovanje urođenog dostojanstva, individualna samostalnost uključujući slobodu vlastitog izbora i nezavisnost osoba;
- Zabранa diskriminacije;
- Puno i efikasno učešće i uključivanje u društво;
- Uvažavanje razlika i prihvatanje osoba sa ininvaliditetom kao dela ljudske raznolikosti i čovečanstva;
- Jednake mogućnosti;
- Dostupnost;
- Ravnopravnost muškaraca i žena;
- Uvažavanje razvojnih sposobnosti dece sa invaliditetom kao i poštovanje prava dece sa invaliditetom na očuvanje identiteta.

Konvencija je sveobuhvatna, promoviše i štiti ljudska prava osoba sa invaliditetom u ekonomskom, društvenom, političkom, pravnom i kulturnom životu, poziva na zabranu diskriminacije i jednakost uvek, svuda i za svaku osobu. Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji – Strateški cilj koji ovaj dokument postavlja je unapređenje položaja osoba sa invaliditetom do pozicije ravnopravnih građana koji uživaju sva prava i odgovornosti. U skladu sa postavljenim okvirima, predlog je da se do 2015.godine ispune sledeći opšti ciljevi:

1. Pitanje položaja osoba sa invaliditetom ugraditi u opšte razvojne planove uz izgradnju institucionalnog okvira i operacionalizaciju multisektorske i multiresorne saradnje na aktivnostima planiranja i praćenja politika u ovoj oblasti.
2. Razviti efikasnu pravnu zaštitu uz razvijene i sprovedene planove prevencije i sprečavanja diskriminacije osoba sa invaliditetom.
3. Socijalne, zdravstvene i druge usloge bazirane na pravima i potrebama korisnika načiniti dostupnim.
4. Osobama sa invaliditetom osigurati pristup izgrađenom okruženju, pristupačnom prevozu, informacijama, komunikacijama i uslugama namenjenim javnosti.
- 5.

Osigurati osobama sa invaliditetom adekvatan standard življenja i socijalnu sigurnost. Oblast zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja U oblasti zdravstvene zaštite postoji niz zakona i podzakonskih akata koji regulišu zdravstvenu zaštitu osoba sa invaliditetom. To su zakonodavne mere koje koje obezbeđuju prava osoba sa invaliditetom na sve oblike zdravstvene zaštite, adekvatno dijagnostikovanje, lečenje i rehabilitaciju. Zdravstvena zaštita obuhvata:

- medicinske mere i postupke za unapređivanje zdravstvenog stanja, odnosno sprečavanje, suzbijanje i rano otkrivanje bolesti i drugih poremećaja zdravlja
- lekarske pregledi i druge vrste medicinske pomoći u cilju utvrđivanja, praćenja i proveravanja zdravstvenog stanja
- lečenje obolelih i povređenih i druge vrste medicinske pomoći
- prevenciju i lečenje bolesti usta i zuba
- Zdravstvenom zaštitom se ne smatraju:
- medicinska ispitivanja radi utvrđivanja zdravstvenog stanja, telesnog oštećenja i invalidnosti u postupcima kod drugih organa i organizacija, osim ispitivanja po uputu lekara, odnosno lekarske komisije
- zdravstveni pregledi radi upisa u srednje i više škole, fakultete i na kurseve, dobijanja uverenja za vozačke dozvole, za sudske i druge sporove i u drugim slučajevima kada se pregled ne obavlja u cilju zdravstvene zaštite
- pregledi zaposlenih upućenih na rad u inostranstvo od strane organizacija, kao i mere preventivne zdravstvene zaštite za privatna putovanja u inostranstvo i zdravstveni pregledi za ta putovanja.

Diskriminacija vezana za zdravstvene usluge Posebno težak slučaj diskriminacije zbog invalidnosti jeste svaka diskriminacija osoba sa invaliditetom prilikom pružanja zdravstvenih usluga. 99 Diskriminacijom osoba sa invaliditetom prilikom pružanja zdravstvenih usluga smatra se:

1. odbijanje da se pruži zdravstvena usluga osobi sa invaliditetom zbog njene invalidnosti;
2. postavljanje posebnih uslova za pružanje zdravstvenih usluga osobama sa invaliditetom ako ti uslovi nisu opravdani medicinskim razlozima;
3. odbijanje postavljanja dijagnoze i uskraćivanje odgovarajućih informacija o trenutnom zdravstvenom stanju, preduzetim ili nameravanim merama lečenja i rehabilitacije osobi sa invaliditetom zbog njene invalidnosti;
4. svako uznemiravanje, vređanje ili omalovažavanje osobe sa invaliditetom u toku boravka u zdravstvenoj ustanovi zbog njene invalidnosti.

Barijere za uživanje kvalitetne zdravstvene nege

- Arhitektonska nepristupačnost zdravstvenih centara i bolnica predstavlja problem licima koja koriste kolica i druga pomagala za kretanje.
- Doba dana ili samo određeni dani u nedelji u kojima se obavljaju određeni pregledi je ponekad ograničavajući faktor
- Zdravstveni radnici uglavnom ne poznaju jezik znakova ili gestovni govor, a ne postoje informacioni materijali u audio formi ili štampani na Brajevom pismu.
- Ne postoji sistemska obuka zdravstvenih radnika, uključujući doktore i sestre o različitim vrstama invaliditeta, adekvatnom pristupu i zbog toga postoji opasnost od predrasuda.
- Usluge su skupe, a osobe sa invaliditetom, po svetskoj statistici, spadaju u najsiromašnije slojeve stanovništva.

Sugestije kako učiniti klinike i bolnice dostupnijim Klinike i bolnice bi trebalo da:

- Budu luke za prilaz i komunikaciju u prostoru za osobe koje koriste kolica ili druga pomagala ili imaju poteškoća u kretanju ili oštećenje vida.
- Imaju obezbeđen prevoz koji je pristupačan za osobe sa invaliditetom.
- Imaju liftove ili rampe pored stepenica.
- Imaju toalete prilagođene za osobe sa invaliditetom.
- Imaju obučeno osoblje koje može da komunicira sa ljudima sa oštećenje vida ili slaha, sa osobama koje imaju cerebralnu paralizu i dr

Donošenjem Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja 2009. Godine u Republici Srbiji stvoreni su uslovi da se kroz sistemsku i institucionalnu podršku omogući uspešno uključivanje i napredovanje svakog deteta u procesu obrazovanja. Zakon je obezbedio da se u redovnom školskom sistemu nađu sva deca, dakle i ona sa lakšim smetnjama u razvoju, kao i fizičkim hendikepima. Na osnovu ovog Zakona donet je i Pravilnik o dodatnoj obrazovnoj, zdravstvenoj i socijalnoj podršci detetu i učeniku, na osnovu kojeg su formirane interresorne komisije. Ova komisija vrši procenu potreba deteta za pružanjem dodatne podrške, a na zahtev roditelja/staratelja i po službenoj dužnosti – na inicijativu obrazovne, zdravstvene ili ustanove socijalne zaštite. Interresorna komisija preporučuje vidove dodatne podrške koja detetu treba da obezbedi uslove za razvoj, učenje i učešće u životu zajednice.

Takođe, Zakonom o lokalnoj samoupravi član 20:

Opština, preko svojih organa, u skladu s Ustavom i zakonom:

4. stara se o zadovoljavanju potreba građana u oblasti prosvete (predškolsko vaspitanje i obrazovanje i osnovno i srednje obrazovanje i vaspitanje), naučnoistraživačke i inovacione delatnosti, kulture, zdravstvene i socijalne zaštite, dečije zaštite, sporta i fizičke kulture;

5. obezbeđuje ostvarivanje posebnih potreba osoba sa invaliditetom i zaštitu prava osetljivih grupa;

3. OPIS PROJEKTA

Osobe sa invaliditetom smatraju osobama koje imaju dodatne ,posebne potrebe u ostvarivanju svojih osnovnih prava. Ove specifične potrebe se odnose na određene poteškoće kroz koje prolazi osoba prilikom ispunjavanja svoje socijalne uloge I korišćenja službi namenjenih za opštu populaciju. Problem dostupnosti određenim službama, bilo da je u pitanju zdravstvena nega,obrazovanje,transport, vođenje domaćinstva, zaposlenje je poznat, a prava osoba sa invaliditetom na besplatnu I ravnopravnu dostupnost svim ovim sektorima moraju biti zaštićena.

Zbrinjavanje osoba koje zahtevaju posebnu stomatološku negu se prvenstveno bavi omogućavanjem pružanja stomatološke nege, zapravo zbrinjavanje osoba kojima je neophodna posebna stomatološka nega se bavi unapređenjem oralnog zdravlja pojedinih osoba ili grupa unutar opšte populacije kod kojih je prisutno fizičko, senzorno, intelektualno, mentalno, medicinsko, emocionalno ili socijalno oštećenje ili invaliditet, ili, što je najčešći slučaj, kombinacija više navedenih faktora.

Osobe koje zahtevaju poseban stomatološki tretman su one sa invaliditetom ili ograničenjem u aktivnostima koji direktno ili indirektno utiču na stanje njihovog oralnog zdravlja, unutar ličnog i socijalnog konteksta pojedinca. Invaliditet zahvata fizički, bihevioralni i emocionalni razvoj i ograničava interakcije i razvojne potencijale.

Iako grad Novi Pazar ima zadovoljavajući institucionalni okvir za zadovoljavanje potreba osoba sa invaliditetom i dalje se suočavaju sa brojnim problemima, među kojima je i problem stomatološkog zbrinjavanja.

Prilikom odlaska kod stomatologa, radi bilo kakvih intervencija, osobe sa invaliditetom, zbog prirode svog stanja, odbijaju saradnju sa stomatologom I pomoćnim medicinskim osobljem, zbog čega se intervencije obavljaju u totalnoj anesteziji.U novopazarskom Domu zdravlja, niti u bilo kom dugom, u gradovima u neposrednoj blizini, nemoguće je obaviti pomenute intervencije, pa se upućuju u Beograd, na kliniku Stomatološkog univerziteta, jer je to jedino mjesto u Srbiji gdje je ovo moguće obaviti. Na ovaj način, lica sa smijetnjama u psihičkom razvoju, zajedno sa svojim roditeljima ili starateljima, budu izložena dodatnom stresu i riziku. S obzirom na to da se pomenute intervencije moraju obavljati isključivo u totalnoj anesteziji, mora se uzeti u obzir da, u tom slučaju, postoje i dodatni troškovi analiza koje moraju biti urađene, prije nego neko bude podvrgnut operaciji. Tu spadaju analize krvi i skupi testovi na sve zarazne bolesti (AIDS, HepatitisA, BiCitd), ali i troškovi prijevoza i smještaja u Beogradu. Takođe, lice koje mora biti podvrgnuto totalnoj anesteziji nesmije, u trenutku opijanja, imati nikakav virus, niti prehladu. Zapušen nos, u tom trenutku, može biti razlog, (i ako su svi drugi rezultati analiza uredni), odlaganja intervencije, bez obzira na to što je pacijent u tom trenutku možda „hitan slučaj“.

Važno je istaći da stomatološko lečenje dece ometene urazvoju zahteva timski i multidisciplinarni pristup. Ove specifične stomatološke intervencije nije moguće obavljati u našem gradu jer novopazarski Dom zdravlja nema stručne kadrove za ovaj posao, potrebni su pre svega anesteziozni i dečiji oralni hirurzi. Pri tome je neophodna saradnja stručnjaka različitih edukativnih profila i specijalnosti, kao i obavezna saradnja sa roditeljima. Samo takav pristup pacijentu s posebnim potrebama može dati kvalitetne rezultate.

Obzirom na postojanje osnovnog oboljenja, kao i na mnogobrojne pridružene poremećaje (vida, sluha, govora, pokreta, emocionalne i socijalne probleme ovih pacijenata), u osnovni tim treba da budu uključeni:

Specijalisti za terapiju osnovnog i pridruženog oboljenja :

- neurolog – treba da prati osnovno oboljenje i da stomatologu odredjene smernice ukoliko je potrebno
- epileptolog – pacijent mora redovno uzimati antiepileptičku terapiju, stomatolog treba da zna učestalost i vreme uobičajenih napada, pacijent mora posebno biti zbrinut lekovima pre stomatološke intervencije
- ORL – često je njegova pomoć otrebna kod pacijenata sa rascepima vilica
- oftalmolog – terapija i kontrole kod slabovide dece
- fizijatar – terapija i vežbe kod pacijenata sa mišićnom slabošću, mišićnedistrofije, atrofije,
- logoped – uključuje se u terapiju poremećaja govora kod pacijenata sadistrofijama i rascepima vilica (jer mogu biti zahvaćeni mišići orofacijalneregije)
- psiholog – obzirom da svaki hendiček utiče na psihu pacijenta, nekada je u cilju prihvatanja i savladavanja tog problema potrebna pomoć stručne osobe, specijalizovane baš za rad sa ometenim pacijentima
- socijalni radnik – kako ometenost jednog člana porodice često utiče naporodične odnose (posebno roditelja), postoji potreba za stručnimsavetovanjem

Svakako da i stomatološko zbrinjavanje podrazumeva tim. Naravno, ne učestvuju svi članovi tima kod svakog pacijenta, već po potrebi u zavisnosti od problema.

Medutim, uvek je potrebno nekoliko specijalista za stomatološku rehabilitaciju na duži vremenski period, u različitim fazama terapije.

- rendgenolog – koji treba da omogući standardne i specijalne snimke u često otežanim uslovima snimanja, zbog osnovnog oboljenja pacijenta, prisutnih nevoljnih pokreta, hiperaktivnosti, ...
- dečiji stomatolog – sanacija zuba i gingive, ekstrakcija mlečnih i po potrebi stalnih zuba, sanacija frakturiranih zuba....
- endodont – lečenje stalnih zuba
- parodontolog – sanacija gingivae koja je često inflamirana, hipertrofična
- ortodont – terapija malokluzija različitog stepena, različitim ortodontskim aparatima, uz često kompromisna rešenja u terapiji
- oralni hirurg – ekstrakcije stalnih zuba, impaktiranih zuba, sanacija cista,
- maksilofacijalni hirurg – hirurška terapija dentofacijalnih deformiteta kod različitih sindroma i rascepa usana, vilica i lica

- plastični hirurg – hirurška korekcija usana, alveolarnog grebena – kod rascepa (ubacivanje grafta, zatvaranje fistula - komunikacije usne i nosne duplje), nosa
- protetičar – na kraju terapije protetska rehabilitacija hipodoncije, traumatski oštećenih zuba.

Stomatolog :

1. Mora da zna epidemiološke i socio ekonomski karakteristike ove specifične kategorije
2. Da poznaje zakonske regulative iz domena stomatološke zaštite hendikepiranih osoba i obaveze zdravstvenih radnika prema njima
3. Mora da ima formiran pozitvan stav o osobama sa hendikepom (prihvatanje i razumevanje potreba i mogućnosti, uspostavljanje komunikacije)
4. Da bude motivisan za ovaj specifičan rad
5. Da poznaje najčešće vrste invaliditeta, njihove specifičnosti
6. Da poznaje sve medicinske aspekte stomatološke zaštite osoba sa posebnim potrebama
7. Da poznaje sve specifičnosti oralne patologije ovih pacijenata
8. Da bude edukovan za rad sa ovim pacijentima, jer on ima svoje specifičnosti i u odnosu na zdravu populaciju, i u odnosu na vrstu hendikepa, te iziskuje individualni pristup
9. Da može da edukuje roditelje i negovatelje deteta

Imajući u vidu napred navedeno, potrebno je obezbiti stručne kadrove koji bi obavljali stomatološko zbrinjavanje osoba sa invaliditetom. Na ovaj način bi se zaposlili dodatni zdravstveni radnici i edukovali za rad sa njima.

Osim stručnih kadrova potrebno je nabaviti opremu za oradinaciju prilagođenu potrebama i radu sa osobama sa invaliditetom, kao i nephodnu infrastrukturu.

4. SOCIJALNA DIMENZIJA– OPRAVDANOST PROJEKTA

Mnogobrojna istraživanja do sada su ukazala da osobe sa posebnim potrebama imaju veoma nizak stepen održavanja oralne higijene, veoma mali broj plombiranih zuba, znatno više nesaniranog karijesa kao i češća oboljenja potpornog aparata zuba, što neminovno dovodi i do gubitka većeg broja zuba u odnosu na decu zdrave populacije.

Razlog takvog stanja sigurno je u tome što je lečenje oralnih oboljenja kod osoba ometenih u psihofizičkom razvitku otežano usled prisustva osnovne bolesti, kao i zbog teško ostvarljive komunikacije i saradnje.

Trenutno obavljanje stomatoloških intervencija u Novom Pazaru je bez totalne anestezije i obavlja se u nehumanim uslovima, roditelji često odlažu odlazak stomatologu i tada kvar bude veliki pa pacijenti često trpe bol, drže se tokom intervencije, više se na njih da bi se smirili, a intervencija se na kraju ne odradi dobro a svaki odlazak stomatologu posebno traumičan.

Roditelji i cela porodica su posebno izloženi stresu jer se već nalaze u teškom položaju, a ovakva situacija još više otežava život osoba sa invaliditetom.

Takođe, roditelji su izloženi dodatnim troškovima zbog odlazaka u Beograd, troškovima prevoza, boravka, jer je često potrebno ostati više dana.

5. KORISNICI PROJEKTA

Korisnici projekta:

- Osobe sa invaliditetom
- Porodice osoba sa invaliditetom
- Nadležna zdravstvena ustanova
- Medicinski radnici nadležne zdravstvene ustanova
- Grad Novi Pazar
- Skupština Grada Novog Pazara

6. CILJ PROJEKTA

Opšti cilj projekta: Unapređenje zdravlja svih građana Novog Pazara (i gradova iz okruženja)

Specifični cilj projekta: Unapređenje pružanja zdravstvenih – stomatoloških usluga osobama sa invaliditetom u Novom Pazaru (i gradovima u okruženju)

7. REZULTATI I AKTIVNOSTI NA PROJEKTU

Aktivnosti projekta:

- Medijska prezentacija projekta
- Obezbeđivanje prostorija (2 prostorije)
- Obezbeđivanje medicinskog kadra za rad u stomatološkoj ordinaciji (Plate novozaposlenih ili nadoknade već zaposlenih za dodatno radno opterećenje
- Nabavka i instalacija opreme za stomatološku ordinaciju
- Obuke medicinskih radnika za rad sa osobama sa invaliditetom
- Puštanje u rad stomatološke ordinacije

Realizacijom projekta ostvarije se rezultati:

- Sprovedena medijska prezentacija projekta i podignuta svest građana o značaju realizacije ovog projekta
- Obezbeđen adekvatan prostor za stomatološku ordinaciju prilagođen osobama sa invaliditetom
- Obezbeđen medicinski kadar za rad u stomatološkoj ordinaciji
- Nabavljena i instalirana stomatološka oprema (lista opreme je u prilogu)

- Obučeni medicinski radnici za rad sa osobama sa invaliditetom
- Puštena u rad stomatološka ordinacija

8. TRAJANJE I FAZE PROJEKTA

Realizacijom ovog projekta nabavke opreme, instaliranja opreme i puštanjem u rad stomatološke ordinacije osobe sa posebnim potrebama biće u mogućnosti trajnog korišćenja usluga ove ordinacije.

I Faza projekta – Medijska prezentacija

II Faza projekta- Obezbedjivanje zakonskih, imovinsko pravnih saglasnosti od nadležnog Ministarstva za prenamenu i korišćenje prostora na postojećem zubnom odeljenju Zdravstvenog centra Novi Pazar.

III Faza projekta – Nabavka i instaliranje opreme , puštanje u rad.

Uzimajući u obzir sve aktivnosti koje se moraju sprovesti do konačnog puštanja u rad stomatološke ordinacije, procena je da će projekat biti realizovan sledećom dinamikom:

AKTIVNOSTI	JUL 2021	AVG 2021	SEP 2021	OKT 2021	NOV 2021	DEC 2021	JAN 2022
Medijska prezentacija projekta	X	X					
Priključivanje saglasnosti od nadležnih institucija			X	X	X	X	
Nabavka opreme , instaliranje						X	X

Trajanje projekta u obe faze je 7 mjeseci.

I Faza projekta je predvidjena da traje dva (2) meseca, a obuhvataće medijske aktivnosti podizanja svijesti o potrebi realizacije ovakvog projekta, okrupnjavanje javnog mnjenja i uključivanje vise aktera svih branši i profila koji će doprineti uspostavi i realizaciji projekta nabavke i instaliranja stomatološke ordinacije za decu sa posebnim potrebama.

II Faza je najzahtevnija i za nju je predvidjeno min četiri (4) meseca, a tiče se obezbedjivanja saglasnosti nadležnog Ministarstva za ustupanje prostora u okviru medicinskog centra i angazovanja stomatološkog i pomoćnog osoblja.

III Faza projekta je nabavka opreme od dobavljača, instaliranje, testiranje opreme. Poslednja aktivnost je puštanje u rad stomatološke ordinacije za decu sa posebnim potrebama.

9. BUDŽET PROJEKTA

Budžet projekta je sastavljen iz dve komponente, troškovi zarada stomatološkog i pomoćnog osoblja i troškovi opremanja stomatološke ordinacije.

Prva komponenta, realizacijom ovog projekta pada na račun Zdravstvenog osiguranja RS , a troškovi zarada na nivou jedne kalendarske godine su prikazani u tabeli.

	Neto zarada na mesečnom nivou u din.	Godišnja neto zarada u din.
Stomatolog- Nivo 7 i 8	105.979,00	1.271.748,00
Anesteziolog- Nivo 7 i 8	105.979,00	1.271.748,00
Tehničar - Nivo 5	55.546,00	666.552,00
Ukupno:		3.210.048,00

Izvor: RZS, Prosečna neto zarada po sektorima delatnosti, prema nivou kvalifikacije 2020. godina.

Druga komponenta, troškovi opremanja stomatološke ordinacije:

Redni broj	Troškovi po komponentama	Komada	Cena	Ukupno
I	Stomatološka mašina ANTOS-GULIVER or FONA 1000 S	1	5288,00	5288,00
1.	Mikro motor svetlosni- tofazni	1	1271,00	1271,00
2.	Kavitron EMS	1	295,00	295,00
3.	Puster	1	207,00	207,00
4.	Turbinsko crevo	1	50,00	50,00
5.	Turbina svetlosna	1	254,00	254,00
6.	Plavi kolenjak svetlosni WH	1	253,00	253,00
7.	Crevo- sisaljke - sauger	1	105,00	105,00
8.	Terapeutska stolica- doktorska	1	250,00	250,00
9.	Reflektor	1	250,00	250,00
II	Kompresor	1	525,00	525,00
III	Autoklav MELAG VACUKLAV 408	1	1550,00	1550,00
IV	Suvi sterilizator ESCULAP	1	280,00	280,00
V	Led lampa	1	120,00	120,00
VI	Amalgamator -Silamat silver mix	1	300,00	300,00
1.	Stomatološki set klješta i poluga za mlečne zube	-	196,00	196,00
2.	Stomatološki set klješta i poluga za stalne zube	-	297,00	297,00
	Stomatološki pregled-tacna,ogledalce,držać ogledalca, pinceta, sonda, eskavator, šestica	-	26,00	26,00
	Ručni instrument za skidanje kamena	-	7,00	7,00
	Lampa za izbeljivanje	1	642,00	642,00
	Apeks lokator	1	272,00	272,00
	Kaseta za instrumente	1	51,00	51,00
	Medicinski ormari	-	500,00	500,00

	Nerv iglice	-	5,00	5,00
	Doboš za tampone	1	59,00	59,00
	Stomatološka peskara	1	74,00	74,00
	UKUPNO			11.732,00 Eura
	UKUPNO SA PDV			Eura 14.078,40

10. ZAKLJUČAK

Samo uočavanje problema naših sugrađana koji žive pored nas i imaju posebne potrebe je u etičkom smislu rešenje pola problema ovih naših sugrađana. Realizacijom ovog projekta i stomatološkim zbrinjavanjem lica sa posebnim potrebama zaokružuje se jedna etička i ljudska obaveza prema našim sugrađanima.

11. UČESNICI I PARTNERI PROJEKTA

Odbornički klub SDA Sandžaka je nosilac ovog projekta, a učesnici su roditelji dece sa posebnim potrebama, udruženja i institucije koje se bave pitanjima i pravima osoba sa invaliditetom i lica sa posebnim potrebama, Grad Novi Pazar, Skupština grada Novog Pazara, nadležna zdravstvena ustanova.

Izvor:

AKCIONI PLAN ZA UNAPREĐENJE POLOŽAJA OSOBA SA INVALIDITETOM U GRADU NOVOM PAZARU za period 2017-2021. godine.

Stomatološka zaštita osoba sa posebnim potrebama, Stomatološki fakultet Beograd, 2016. godine.

